

บทที่ 6

บทสรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง“รูปแบบของกระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ กรณีศึกษา : สหกรณ์ โคนมพัทลุง จำกัด” มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์รูปแบบและปัจจัยของกระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด และนำผลการวิเคราะห์เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียน ผลการวิจัยสามารถสรุปตามวัตถุประสงค์แต่ละข้อและ โจทย์คำถาม การวิจัย ตามลำดับดังต่อไปนี้

บทสรุป วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบและปัจจัยของกระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด

โจทย์คำถามของการวิจัย

1. รูปแบบของกระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด มีลักษณะอย่างไร และกระบวนการเกิดขึ้นของเครือข่ายมีประเด็นสำคัญที่ควรคำนึงอย่างไรบ้าง
2. กระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ที่ดี ก่อให้เกิดกระบวนการสร้างขีดความสามารถของชุมชนอย่างไร

บทสรุป วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อนำสิ่งที่ได้จากข้อ 1 มาเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียน

โจทย์คำถามของการวิจัย

1. สถานศึกษาและโรงเรียนจะนำปัจจัย และรูปแบบของกระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ชุมชน มาเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างไร

บทสรุป

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบและปัจจัยของกระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด

โจทย์คำถามของการวิจัย

1. รูปแบบของกระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด มีลักษณะอย่างไร

จากผลการวิจัยพบว่า รูปแบบของกระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด มีลักษณะที่เรียกว่า “เครือข่ายสังคม” ประกอบด้วย ปฏิสัมพันธ์ขององค์ประกอบการเรียนรู้คือ คน ความรู้ และทรัพยากร พัฒนาการการเรียนรู้เป็นไปตามลำดับขั้น คือการเกิดเครือข่าย การขยายและการเชื่อมประสานโดยผ่านกิจกรรมเครือข่าย การพัฒนาและการดำรงอยู่ของเครือข่าย ภายใต้อุปสรรคภายในและปัจจัยภายนอกเครือข่าย ที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้เครือข่ายดำเนินไปได้อย่างมั่นคง ดังสรุปตามลำดับดังนี้

1.1 ปฏิสัมพันธ์ขององค์ประกอบการเรียนรู้ของสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด

กระบวนการการเรียนรู้ในเครือข่ายสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด เกิดจากปฏิสัมพันธ์ขององค์ประกอบการเรียนรู้คือ คน ความรู้ และทรัพยากรในชุมชน โดยกลุ่มเกษตรกรพัฒนาจาก “กลุ่มผู้เลี้ยงโคนมพัทลุง” เป็นองค์กรสหกรณ์ ซึ่งมีจำนวนสมาชิกแรกเข้าเพียง 56 คน ปัจจุบันมีสมาชิก 316 คน แสดงว่าเครือข่ายที่ประสบความสำเร็จ ขึ้นอยู่กับการมีปฏิสัมพันธ์ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และเชื่อมโยงกันโดยผ่านกิจกรรมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทรัพยากรภูมิปัญญา และทรัพยากรธรรมชาติ

1.2 พัฒนาการของเครือข่ายการเรียนรู้สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด

พัฒนาการของเครือข่ายการเรียนรู้สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัดเป็นไปตามลำดับขั้นดังนี้

1.2.1 การเกิด

เครือข่ายการเรียนรู้สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด พัฒนามาจากกลุ่มที่มีการรวมตัวอยู่ก่อนแล้วคือกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม แต่ยังไม่มีความเข้มแข็งที่จะดำเนินธุรกิจการจำหน่ายน้ำนมสดพาสเจอร์ไรส์ เนื่องจากกิจกรรมหลักของการเลี้ยงโคนมคือการจัดการน้ำนมดิบให้เป็นน้ำนมสดพาสเจอร์ไรส์ การพัฒนาจึงต้องอาศัยการระดมทุนจากภายนอกทั้งด้านความรู้และทรัพยากร ซึ่งต่างก็เห็นสอดคล้องว่าเครือข่ายของกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมจะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยกระบวนการของสหกรณ์

1.2.2 การขยาย

สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด จัดตั้งขึ้นและจดทะเบียนถูกต้องตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ซึ่งมีคณะกรรมการที่ทำหน้าที่บริหาร และมีพนักงานฝ่ายจัดการตำแหน่งต่าง ๆ ทำหน้าที่บริหารจัดการเพื่อให้สหกรณ์ดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของสหกรณ์การดำเนินธุรกิจโดยใช้ระบบสหกรณ์ จึงเป็นกระบวนการที่ทำให้เครือข่ายประสบความสำเร็จเพราะสหกรณ์เป็นรูปแบบหนึ่งในการพัฒนาชุมชนดังนี้

- 1) สหกรณ์เป็นสถาบันการเงิน จึงเปรียบเสมือนธนาคารท้องถิ่นที่ทำหน้าที่ทั้งให้กู้ยืมเงินลงทุนและสร้างนิสัยการออมทรัพย์
- 2) สหกรณ์เป็นสถาบันส่งเสริมการผลิต เป็นการรวมกลุ่มของผู้ผลิต โดยรวบรวมผลผลิตไปจำหน่ายแก่ผู้บริโภค บทบาทของสหกรณ์จึงมีลักษณะเป็นปฏิสัมพันธ์ ตั้งแต่การให้ความรู้แก่สมาชิกในธุรกิจที่กำลังดำเนินการ และการหาปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพบริการสมาชิก เป็นต้น
- 3) สหกรณ์เป็นสถาบันการบริการ ตั้งแต่การจัดหาสินค้าที่จำเป็นจำหน่ายให้กับสมาชิกในราคายุติธรรม ยังทำหน้าที่บริการรวบรวมผลผลิตแปรรูปจำหน่าย จึงเป็นสถาบันที่มีความมั่นคงด้านการตลาดมากที่สุด
- 4) สหกรณ์เป็นสถาบันการตลาด เพราะการรวมตัวกันของสมาชิกสร้างอำนาจต่อรองให้กับสมาชิกด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะช่วงราคาผลผลิตตกต่ำ

1.2.3 การพัฒนา

สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด มีกิจกรรมหลักที่เป็นโครงสร้างหลัก ได้แก่ กิจกรรมการรวบรวมผลผลิต หมายถึงการรวบรวมน้ำนมดิบจากสมาชิกสหกรณ์ผู้เลี้ยงโคนม และ กิจกรรมการแปรรูปน้ำนมเป็นนมสดพาสเจอร์ไรส์ กิจกรรมการจัดหาสิ่งของจำเป็นสำหรับการเลี้ยงโคนมทุกประเภท เช่น พันธุ์โคนมสร้างโรงเรือนเพิ่มเติม การทำแปลงหญ้าและปุ๋ยเคมี สำหรับแปลงหญ้า เครื่องมือที่จำเป็น เช่น เครื่องรีดนม เครื่องตัดหญ้า และอื่น ๆ จำหน่ายแก่สมาชิกในราคา “เป็นธรรม” สร้างอำนาจการต่อรองกับองค์กรธุรกิจอื่น ประกอบด้วย ธุรกิจการขาย การจำหน่ายนมสดพาสเจอร์ไรส์บรรจุถุงและบรรจุขวด ธุรกิจสินเชื่อคือ กิจกรรมจัดหาเงินทุนให้สมาชิก นอกจากนั้นกิจกรรมอื่น ๆ ที่ยึดโยง สหกรณ์ไว้ได้อย่างมั่นคง อาทิ กิจกรรมการให้สวัสดิการหรือการสงเคราะห์แก่สมาชิกและครอบครัว กิจกรรมการให้ความช่วยเหลือทางวิชาการแก่สมาชิก และกิจกรรมการบริการความรู้ทางเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะอาชีพ และการดำรงชีพของสมาชิก เป็นต้น

1.2.4 การดำรงอยู่ของเครือข่าย

สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด ประสบความสำเร็จและดำรงอยู่ได้ เป็นผลจากการจัดความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่กลุ่มผู้ก่อตั้งสหกรณ์ และฝ่ายจัดการสหกรณ์ การดำเนินกิจการ สหกรณ์ในช่วงแรกประสบปัญหา เพราะสหกรณ์ยังไม่มีโรงงานผลิตนมสดพาสเจอร์ไรส์ ปัญหานี้เป็นแรงกระตุ้นให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม เกิดความตระหนักที่จะต้องเป็นผู้จัดการเพื่อแก้ปัญหาการแปรรูปน้ำนมดิบ แต่ปัญหาดังกล่าวไม่สามารถแก้ไขได้โดยลำพัง ดังนั้นการรวมกันเพื่อแก้ไขปัญหาจึงเกิดขึ้นโดยผ่านกิจกรรมสหกรณ์ และประสบความสำเร็จ ปัจจุบันนี้สมาชิกผู้เลี้ยงโคนมมีจำนวน 316 ราย สมาชิกส่งน้ำนมดิบจำนวน 301 ราย จำนวนโคนม 4,241 ตัว และปริมาณน้ำนมดิบต่อวันจำนวน 16,100 กิโลกรัม และมีเครื่องจักรผลิตน้ำนมสดพาสเจอร์ไรส์ขนาดกำลังผลิตวันละ 10 ตัน จำนวน 1 เครื่อง ขนาดกำลังผลิตวันละ 20 ตัน จำนวน 1 เครื่อง และขนาดกำลังผลิตวันละ 48 ตัน จำนวน 1 เครื่อง (ประสิทธิ์ เฟิงเจริญ, สัมภาษณ์)

นอกจากนั้นกิจกรรมการจำหน่ายผลิตภัณฑ์นมสด เป็นกิจกรรมที่ยึดโยงให้สหกรณ์ดำรงอยู่ได้ ดังนั้นการรณรงค์ประชาสัมพันธ์เพื่อให้บุคคลทั่วไปในจังหวัดพัทลุงเห็นความสำคัญของการบริโภคนมจึงเป็นเรื่องสำคัญ การให้ความสำคัญกับผลิตภัณฑ์นมสดที่ชุมชนเป็นเจ้าของ เป็นสิ่งสำคัญในการขยายเครือข่ายเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมซึ่งเป็นคนในชุมชน และมีผลต่อเนื่องให้เด็กและเยาวชนในชุมชนและท้องถิ่น เห็นความสำคัญของอาชีพที่มั่นคง

ที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตนเอง ทั้งอาชีพการเลี้ยงโคนมและอาชีพการจำหน่ายน้ำนมสด ซึ่งสามารถทำได้ทั้งเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริม และนมสดมีราคาถูก เพราะผลิตภายในจังหวัด ต้นทุนต่ำ ทำให้ผู้บริโภคทุกระดับอาชีพสามารถซื้อบริโภคบำรุงสุขภาพได้ทุกวัน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนในจังหวัดพัทลุงได้มีโอกาสดื่มนมดีมีคุณภาพ ส่งเสริมสุขภาพอนามัยให้แข็งแรง มีคุณภาพชีวิตเทียบเท่ามาตรฐานโลกต่อไป

1.3 ปัจจัยการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้

รูปแบบของกระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด ประสบความสำเร็จ นอกจากคนในชุมชนตระหนักในปัญหาและสามารถรวมกันเพื่อแก้ปัญหาได้ แต่ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เครือข่ายมีความเข้มแข็งได้คือภูมิปัญญาของสมาชิกในเครือข่าย ซึ่งประกอบด้วยภูมิปัญญาที่เป็นฐานพลังในชุมชนอันได้แก่ปฏิสัมพันธ์ของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในระหว่างสมาชิก ภูมิปัญญาภายนอกก็เป็นประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่งที่ทำให้เครือข่ายการเรียนรู้ ประสบความสำเร็จ

สรุปว่าผลการศึกษาระดับศึกษา รูปแบบของกระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด มีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. ปฏิสัมพันธ์ของคน ความรู้ และทรัพยากร

ปฏิสัมพันธ์ของคน ความรู้ และทรัพยากร ก่อให้เกิดกระบวนการการเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีปฏิสัมพันธ์ โอกาสที่จะได้เรียนรู้การร่วมมือกันเพื่อการสร้างความเข้มแข็งภายในเครือข่าย การประสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกับวิทยาการสมัยใหม่ มีผลทำให้เกิดกระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้

2. ความตระหนักในปัญหา และการแก้ปัญหาโดยอาศัยรูปแบบของกระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้

จากข้อค้นพบเกี่ยวกับรูปแบบของกระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้จากกรณีศึกษา : สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด ซึ่งให้เห็นว่า ความสำเร็จของการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เกิดจากความตระหนักในปัญหาและการแก้ปัญหาร่วมกันของสมาชิก ตลอดจนความตระหนักในความจำเป็นที่จะต้องเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

3. ผู้นำที่ได้รับความศรัทธา

กระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด ก่อตัวจากการสร้างผู้นำที่มีความมุ่งมั่นในการแก้ปัญหาชุมชน และประสบความสำเร็จโดยมีผู้นำทำหน้าที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีการขยายเครือข่ายเชื่อมโยงอย่างกว้างขวาง เพื่อกระตุ้นให้เกิดกระบวนการการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

4. กลไกการขับเคลื่อน

กลไกการขับเคลื่อนให้เครือข่ายการเรียนรู้เข้มแข็ง คือกิจกรรมเครือข่าย ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานการประสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาภายนอก มีทั้งกิจกรรมในด้านการพัฒนาทักษะการเรียนรู้และแก้ปัญหาอันเป็นพื้นฐานการดำรงชีวิต ด้านพัฒนาข่าวสาร ข้อมูลและด้านพัฒนาทักษะและอาชีพ โดยผ่านกระบวนการการเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง ตลอดจนการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้อย่างเป็นทางการ โดยสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด เป็นศูนย์การเชื่อมประสานดังกล่าวให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของเครือข่ายให้ดำรงอยู่ โดยร่วมเรียนรู้กิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

5. ระบบการจัดการ

เครือข่ายการเรียนรู้สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด ประสบความสำเร็จ เกิดจากความสามารถในการจัดการเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิก โดยพัฒนาจากกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันภายในเครือข่าย และการเชื่อมประสานกับองค์กรภายนอก นำความรู้ใหม่ๆ มาพัฒนาให้เครือข่ายเจริญเติบโต

6. การเชื่อมประสานภูมิปัญญา

ปัจจัยในการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด คือการเชื่อมประสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิทยาการสมัยใหม่ โดยสามารถปรับประยุกต์จากอาชีพเดิมของสมาชิกคือการเลี้ยงวัวเนื้อและทำการเกษตรทำนาและสวนยางพารา ไปสู่อาชีพใหม่คือการเลี้ยงโคนม และการผลิตนมสดพาสเจอร์ไรส์ กล่าวได้ว่าความรู้จากภายนอกผลักดันให้เกิดการพัฒนาเครือข่าย ดังภาพที่ 41

2. กระบวนการเกิดขึ้นของเครือข่ายมีประเด็นสำคัญที่ควรคำนึงอย่างไรบ้าง

จากการวิเคราะห์กระบวนการเกิดขึ้นของเครือข่ายการเรียนรู้ชุมชน จากกรณีศึกษา พบว่า ประเด็นสำคัญที่ควรคำนึง เพื่อให้เครือข่ายมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด มีดังนี้

2.1 การเริ่มต้นสร้างเครือข่ายควรเริ่มต้นอย่างมีกระบวนการ หมายความว่า การเกิดขึ้นของเครือข่ายที่นำไปสู่ความสำเร็จ ควรเริ่มต้นไปตามลำดับขั้นตอนของกระบวนการสร้างเครือข่าย ตั้งแต่การก่อตั้งเครือข่าย การประสานเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อนำไปสู่การพัฒนาให้เครือข่ายเจริญเติบโต และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างถาวรมั่นคง เพราะพัฒนาการของเครือข่ายที่เป็นไปตามขั้นตอนมีลักษณะเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาอยู่ตลอดเวลา ดังนี้

2.1.1 กำหนดนโยบายการปฏิบัติงาน เพื่อให้ทิศทางการทำงานในลักษณะเครือข่ายมีเอกภาพ อาทิ การสร้างเครือข่ายระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โรงเรียนที่เข้มแข็งทำหน้าที่เป็นผู้เริ่มต้นสร้างเครือข่ายโดยอาศัยสถานการณ์จริงในชุมชนเป็นตัวกำหนดหลักสูตร หมายความว่า โรงเรียนอาศัยทรัพยากรความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนเป็นฐาน ประสานกับวิทยาการสมัยใหม่ในโรงเรียน กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ระดับนโยบายของโรงเรียน ร่วมกับชุมชน วิเคราะห์สภาพการณ์ทั่วไปและสภาพการณ์เฉพาะของโรงเรียนและชุมชน เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายที่ครอบคลุมและสอดคล้องกับสภาพการณ์ทั้งโรงเรียนและชุมชน และเป็นรูปธรรมสามารถนำไปพัฒนาได้จริง

2.1.2 โรงเรียนประสานกับชุมชน เพื่อให้กระบวนการสร้างเครือข่ายเจริญเติบโต ชุมชนมีพัฒนาการการเรียนรู้ โดยร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาตามวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมาย และดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพดังกล่าว

2.1.3 โรงเรียนและชุมชน ควรกำหนดกลไกส่งเสริมความสัมพันธ์กันและกันอย่างมีทิศทาง และกำหนดโครงสร้างการดำเนินงานให้ถาวร เช่น การสร้างภาคีเครือข่ายโรงเรียนกับชุมชน ต้องมีการวางแผนปฏิบัติการร่วมกัน มีการวิเคราะห์และดำเนินการให้เป็นไปตามระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้เสียในชุมชน

2.1.4 โรงเรียนและชุมชน ร่วมกันกำกับและติดตามผลการดำเนินงาน และประเมินผล เพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุงเป็นระยะ ๆ ให้เครือข่ายเจริญเติบโตต่อไป

2.2 เครือข่ายต้องทำให้สมาชิกมีความเป็นอิสระและปกครองตนเองได้ โดยถือว่าการเป็นสมาชิกนั้นเป็นการอาสาสมัครไม่ใช่เป็นการบังคับ หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นภายในเครือข่ายการเรียนรู้ สมาชิกสามารถค้นพบรูปแบบของการเรียนรู้ด้วยตนเองและมีส่วนร่วมที่จะทำให้เครือข่ายมีพัฒนาการ

2.3 เครือข่ายควรจัดระบบงานเพื่อให้มีการติดต่อสัมพันธ์กับกลุ่ม มีกฎระเบียบข้อบังคับหรือธรรมเนียมในเครือข่าย แต่ไม่จำเป็นต้องเร่งรัด เพราะสมาชิกอาจสนใจในการกำหนดระเบียบข้อบังคับหรือธรรมเนียม มากกว่าการพัฒนากิจกรรมเครือข่าย หมายความว่า เครือข่ายควรจัดกิจกรรมให้สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์อย่างมีระบบที่ต่อเนื่อง โดยสมาชิกมีความผูกพันกับกิจกรรมของเครือข่ายมากกว่ากฎระเบียบของเครือข่าย

2.4 การเริ่มต้นสร้างเครือข่าย ควรเริ่มต้นด้วยเครือข่ายขนาดเล็ก ซึ่งจะมีโอกาสประสบความสำเร็จมากกว่าเครือข่ายขนาดใหญ่ สำหรับโรงเรียนและชุมชน การสร้างเครือข่ายอาจจะเริ่มต้นจากระดับกิจกรรมในรายวิชาใดรายวิชาหนึ่งของกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม ซึ่งครูผู้สอนสามารถนำสถานการณ์จริงที่ปรากฏในชุมชน เป็นตัวกำหนดกิจกรรมให้กับนักเรียน ด้วยการอาศัยทรัพยากรความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนเป็นฐาน และขยายผลไปสู่ทุกรายวิชาทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และขยายผลเป็นนโยบายระดับโรงเรียน

2.5 การสร้างเครือข่ายต้องเกิดจากความสนใจที่จะจัดตั้งเครือข่ายอย่างจริงจัง โดยอาจจะศึกษาเครือข่ายที่ประสบความสำเร็จมาแล้วในลักษณะแบ่งปัน เรียนรู้และทำกิจกรรมร่วมกัน หรือเริ่มต้นใหม่ด้วยความมุ่งมั่นดำเนินงานในรูปแบบเครือข่ายการเรียนรู้ โดยทำให้กิจกรรมของเครือข่ายเป็นที่สนใจและเป็นประโยชน์แก่สมาชิก และทำให้แน่ใจว่าสมาชิกมีความเชื่อถือไว้วางใจซึ่งกันและกัน โดยการทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้กระบวนการตัดสินใจของเครือข่ายโปร่งใส และยอมรับว่าความเข้มแข็งของเครือข่ายขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของสมาชิก ซึ่งเป็นความเข้มแข็งที่เกิดจากความร่วมมือตั้งแต่เริ่มต้น เพราะถ้าหากสมาชิกอ่อนแอไม่เข้มแข็ง จะทำให้เครือข่ายอ่อนแอตามไปด้วย

2.6 จากกรณีศึกษาพบว่า ปัจจัยที่กระตุ้นให้กระบวนการสร้างเครือข่ายประสบความสำเร็จประการหนึ่งคือการประสานความรู้ท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับวิทยาการสมัยใหม่ ดังนั้นเครือข่ายต้องมีสมาชิกองค์การ หรือบุคคลจำนวนหนึ่ง เพื่อทำหน้าที่ประสานงานเครือข่าย และกำหนดวัตถุประสงค์ของเครือข่ายให้ชัดเจนแน่นอนและทบทวนโดยสม่ำเสมอโดยมีลักษณะสนับสนุนกิจกรรมร่วมระหว่างสมาชิก เพื่อบรรลุจุดประสงค์ร่วมกัน และต้องอำนวยความสะดวกให้สมาชิกจากการทำงานร่วมกัน

2.7 การสร้างเครือข่ายต้องกำหนดให้มีความเสมอภาค และการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกันของสมาชิกตั้งแต่เริ่มก่อตั้งในลักษณะเป็นประชาธิปไตยและเปิดเผย สนับสนุนให้สมาชิกมีกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้เกิดความเชื่อถือไว้วางใจกัน กำหนดวิธีการแบ่งปันผลประโยชน์ในหมู่สมาชิกอย่างเท่าเทียมกัน และแก้ไขความขัดแย้งระหว่างกันโดยเปิดเผยและใช้สันติวิธี

2.8 กิจกรรมเครือข่ายโดยสมาชิกสำคัญมาก ผู้ประสานงานหรือประธานต้องให้ความสนใจที่จะหาสมาชิกร่วมกันทำกิจกรรมเครือข่าย ส่งเสริมให้สมาชิกติดต่อกันเอง เว้นแต่ประเด็นที่ทุกคนต้องรับรู้เท่ากันเท่านั้น ซึ่งควรติดต่อผ่านผู้ประสานงานหรือประธาน

3. กระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ที่ดี ก่อให้เกิดกระบวนการสร้างขีดความสามารถของชุมชนอย่างไร

เครือข่ายที่มีประสิทธิผล ต้องการเวลา การลงทุนลงแรง และข้อผูกมัดซึ่งมีประเด็นที่จะทำให้เกิดเครือข่ายที่ดีขึ้นได้ คือ มีการจัดตั้งเครือข่ายแบบไม่เป็นทางการระยะหนึ่งก่อนที่จะเป็นเครือข่ายแบบทางการ องค์กรต่าง ๆ มีความปรารถนาที่จะจัดตั้งเครือข่ายร่วมกัน และมีจุดประสงค์ที่ชัดเจนแน่นอน สมาชิกในเครือข่ายมีส่วนร่วมในเครือข่ายอย่างเข้มแข็ง มีระบบแบบประชาธิปไตยและโปร่งใสตรวจสอบได้ สมาชิกมีความเชื่อถือไว้วางใจกัน เครือข่ายเป็นที่ยกย่องนับถือโดยทั่วไป มีทรัพยากรเพียงพอที่จะทำให้เครือข่ายดำรงอยู่ได้ มีการควบคุมกำกับ ติดตาม ประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ มีการแนะนำให้สมาชิกใหม่เข้าใจในจุดประสงค์และวิธีการทำงานของเครือข่าย ดังนั้นกระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ที่ดีก่อให้เกิดกระบวนการสร้างขีดความสามารถของชุมชนดังนี้

3.1 การสร้างความสมดุลในการดำรงชีวิต

สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด มีกิจกรรมการผลิตเป็นนมปรุงแต่งพร้อมดื่ม ด้วยวิธีการพาสเจอร์ไรส์ เพื่อจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภคต่อไป โดยผ่านตัวแทนจำหน่ายและผู้ค้าปลีกนำไปทำตลาด หรือผู้ซื้อนมพร้อมดื่ม ซึ่งเป็นผู้บริโภคของสหกรณ์โคนมพัทลุง คือ ประชาชนโดยทั่วไปในจังหวัดพัทลุง และจังหวัดใกล้เคียง และโรงเรียนต่างๆ จากการรณรงค์การคัมนมของหน่วยงานหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนโดยใช้สื่อต่าง ๆ ทั้งวิทยุ โทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ ทำให้ประชาชนเห็นคุณค่าของการคัมนมและมีปริมาณความต้องการเพิ่มขึ้น

ดังนั้นสมาชิกผู้เลี้ยงโคนมของสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด จึงสามารถที่จะขยายกิจการเลี้ยงโคนมได้อีกมาก โดยไม่มีปัญหาในเรื่องการตลาด นอกจากนี้ การได้รับเงินปันผล การปรับใช้เทคโนโลยี ความรู้จากการเลี้ยงโคนม ที่ต้องใช้วิทยาการผสมผสานระหว่างภูมิปัญญาดั้งเดิมกับวิทยาการสมัยใหม่ ทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมสามารถพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจได้

3.2 การสร้างความสามารถในการจัดการ

การดำเนินงานของสหกรณ์มีคณะกรรมการดำเนินงานและสมาชิกสหกรณ์ ทำให้ต้องเตรียมตัวในเรื่อง การจัดการ เกิดกระบวนการคิด เกิดกระบวนการเรียนรู้ การถกเถียงกัน ต้องมีการสำรวจตลาด ทำรายละเอียดต่าง ๆ มีคำถามเกิดขึ้นมากมาย และสมาชิกจำเป็นต้องร่วมกันหาคำตอบและหาทางเลือกกว่าจะมั่นใจเพื่อลงมือทำ กิจกรรมทั้งหมดเป็นการฝึกกระบวนการสร้างขีดความสามารถของชาวบ้านในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้และแก้ปัญหาอันเป็นพื้นฐานการดำรงชีวิต ด้านการพัฒนาข่าวสารข้อมูล และด้านการพัฒนาทักษะและอาชีพ โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน และการเรียนรู้ด้วยตนเอง

3.3 การสร้างเครือข่ายการทำงาน

สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด มีพัฒนาการมาจากความตระหนักถึงปัญหาและความต้องการแก้ปัญหา ซึ่งไม่สามารถทำโดยลำพังได้ ดังนั้นวิธีการสร้างเครือข่ายการทำงานเพื่อแก้ปัญหาคือวิธีการสหกรณ์ การทำงานแบบเครือข่ายนี้จึงเป็นวิธีการที่สร้างขีดความสามารถของสมาชิกเครือข่ายให้สามารถพึ่งตนเองได้

จะเห็นว่ากระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ที่ดี ทำให้เกิดองค์กรที่เข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ กระบวนการสร้างเครือข่ายจึงเป็นเครื่องมือสำคัญทำให้ชุมชนมีกิจกรรมร่วมกัน อันเป็นการรักษาสายสัมพันธ์ของคนในชุมชนให้มีความผูกพัน เพราะผู้เชื่อมพร้อมคัมจากสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด คือประชาชนโดยทั่วไปในจังหวัดพัทลุงและยังสามารถขยายไปยังจังหวัดใกล้เคียง

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 สถานศึกษาและโรงเรียนจะนำไปจ้อย และรูปแบบของกระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ชุมชน มาเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างไร

เครือข่ายการเรียนรู้เป็นกระบวนการการเรียนรู้ที่เป็นแนวทางการศึกษาในวิถีชีวิตของคนในชุมชนอย่างแท้จริง เป็นรูปแบบของการเรียนรู้ที่สามารถเชื่อมโยงสังคมให้มีเอกภาพ วิธีการนำเครือข่ายการเรียนรู้มาจัดการเรียนการสอนขึ้นอยู่กับความสามารถ ที่มีการนำให้ทั้งโรงเรียนและชุมชนต่างเห็นคุณค่าของกันและกัน โดยจัดการเรียนการสอนอย่างหลากหลายและยืดหยุ่น การจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนชุมชนจึงไม่ใช่การศึกษาในอนาคต แต่ประสบความสำเร็จได้ในปัจจุบัน หากโรงเรียนและครูเปลี่ยนบทบาทจากครูผู้สอนเป็นผู้สร้างให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิต แม้ว่าในระบบโรงเรียนหลักสูตรจะถูกกำหนดไว้แล้ว แต่ครูในระบบโรงเรียนชุมชน จะต้องสามารถเชื่อมโยงหลักสูตรเข้ากับแหล่งความรู้ต่าง ๆ ที่มากมายในชุมชน ให้นักเรียนสัมผัสกับธรรมชาติและความเป็นจริงให้มากที่สุด เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ต่อไปในอนาคต

โรงเรียนสามารถสร้างเครือข่ายการเรียนรู้กับชุมชนได้โดยวิธีต่อไปนี้

แนวทางที่ 1 การพัฒนาระบบการเรียนรู้แนวโรงเรียนชุมชน โดยโรงเรียนทำหน้าที่ในการขับเคลื่อนให้มีการประสานเชื่อมโยงกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ดังนี้

1.1 การสร้างเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยการสร้างเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ประสานสัมพันธ์กับชุมชน เพื่อสร้างความตระหนักว่า โรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน และชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียน

1.2 การสร้างเครือข่ายสัมพันธ์ชุมชน ประกอบด้วยการสร้างเครือข่ายผู้ปกครองนักเรียน การสร้างเครือข่ายอุปถัมภ์ทรัพยากรทางการศึกษา การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับโครงสร้างอาชีพหลักของชุมชน การสร้างเครือข่ายการฝึกงานในสถานประกอบการของเอกชนในท้องถิ่น

1.3 การสร้างหลักสูตรท้องถิ่น ประกอบด้วยการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น ที่สอดคล้องกับโครงสร้างอาชีพหลักของชุมชน การสร้างหลักสูตรท้องถิ่นนำร่อง “เรื่องโรงเรียนชุมชน” การสร้างหลักสูตร “ไร่พรมแดน”

1.4 การสำรวจชุมชนเพื่อจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ประกอบด้วยกระบวนการดังต่อไปนี้

1.4.1 การศึกษาแนวโน้มของการพัฒนาที่สถานศึกษาตั้งอยู่ หมายถึงสภาพที่จะเป็นไปหรือเกิดขึ้นของชุมชน การวิเคราะห์แนวโน้มการพัฒนาคำเนิน

1.4.2 ศึกษาความต้องการของท้องถิ่น ในขั้นนี้เป็นการศึกษาหรือสำรวจความต้องการของท้องถิ่นหรือประชาชน อาทิ พ่อค้า ข้าราชการ ผู้ปกครอง นักเรียน รวมทั้งบุคลากรในโรงเรียนซึ่งอยู่ในท้องถิ่นว่ามีความต้องการจะให้ท้องถิ่นของตนเองเป็นอย่างไรในอนาคต ทั้งด้านการศึกษา เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประชากร สิ่งแวดล้อม

1.4.3 ศึกษาสภาพทั่วไป ที่มีผลกระทบต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และมีความจำเป็นต่อการกำหนดหลักสูตรท้องถิ่น

1.4.4 ศึกษาศักยภาพของโรงเรียน เพื่อสำรวจสภาพของโรงเรียนเรื่องความพร้อมการบริหารจัดการศึกษา และเพื่อทราบจุดแข็งและจุดอ่อนของโรงเรียน เพื่อกำหนดแนวปฏิบัติงานในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่ชุมชนและผู้ปกครองมีส่วนร่วม เพื่อให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมคาดหวัง ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมิน และร่วมปรับปรุงพัฒนาโรงเรียน โดยจัดทำตารางการสัมมนาระหว่างโรงเรียนชุมชน

แนวทางที่ 2 การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน โดยชุมชนที่มีความเข้มแข็งจะเป็นตัวนำในการขับเคลื่อนเข้าไปถ่ายทอดประสบการณ์ให้กับโรงเรียน จัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับโรงเรียน ดังนี้

2.1 การวิเคราะห์ชุมชน เพื่อนำภูมิปัญญา ความสามารถและศักยภาพของชุมชน มาพัฒนากระบวนการการเรียนรู้ในชุมชนโดยการจัดทำเป็นชุดความรู้ และข้อมูลสารสนเทศของโรงเรียนเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาไทยที่ปรากฏในท้องถิ่น ให้ครบทุกสาขาตามที่คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541 : 25) จำแนกไว้ 10 สาขา

2.2 การวิจัยและพัฒนาชุมชน เป็นการส่งเสริมกระบวนการการเรียนรู้ในชุมชน โดยการเริ่มต้นที่ชุมชน รู้สภาพชุมชน รู้ข้อมูล ทั้งด้านกายภาพ ด้านศักยภาพ และขีดจำกัดของชุมชนในพื้นที่เป้าหมาย เพื่อเชื่อมโยงโรงเรียนกับชุมชน 2 ลักษณะ ลักษณะแรกโรงเรียนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาจัดการเรียนการสอน ลักษณะที่สองโรงเรียนนำผลการวิจัยชุมชนเพื่อเข้าไปส่งเสริมสนับสนุนให้มีการพัฒนาในชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัย ได้ค้นพบในประเด็นของรูปแบบกระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ตามกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้ คือเครือข่ายการเรียนรู้มีพัฒนาการมาจากการตระหนักถึงปัญหา และความต้องการด้านเศรษฐกิจของชุมชน โดยมีกลุ่มผู้นำที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีการใช้เครือข่ายสังคมเป็นศูนย์กลางการดำเนินงานภายในชุมชน และมีการขยายเชื่อมโยง กับองค์กรเครือข่ายภาครัฐ เอกชน ชุมชน ธุรกิจ และหรือองค์กรวิชาการ เพื่อกระตุ้นให้เกิด กระบวนการการเรียนรู้และมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยมีเป้าหมายเพื่อแก้ปัญหา ที่ไม่สามารถแก้ไขได้เองตามลำพัง กิจกรรมที่พบในเครือข่ายการเรียนรู้มีทั้งกิจกรรมในด้านการ พัฒนาทักษะการเรียนรู้และแก้ปัญหาอันเป็นพื้นฐานการดำรงชีวิต ด้านพัฒนาข่าวสารข้อมูลและ ด้านพัฒนาทักษะและอาชีพโดยผ่านกระบวนการการเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง ตลอดจน การจัดกิจกรรมเครือข่ายเพื่อถ่ายทอดความรู้อย่างเป็นทางการ โดยองค์กรเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง และ องค์กรประกอบหลักของเครือข่ายการเรียนรู้ คือการเชื่อมประสานการพัฒนาเน้นที่ทรัพยากร 3 ด้าน ได้แก่ คน ความรู้ และทรัพยากร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการส่งเสริมและสนับสนุน เครือข่ายชาวบ้านของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ปัจจัยในการสร้างเครือข่าย การเรียนรู้ได้แก่ ความสามารถในการผสมภูมิปัญญาท้องถิ่นกับภูมิปัญญาสากล ของผู้นำที่ได้รับ ความศรัทธา และมีความมุ่งมั่นในการแก้ปัญหาชุมชน และกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน อย่างมีปฏิสัมพันธ์ รูปแบบของกระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ คือปฏิสัมพันธ์ของคน ความรู้ และทรัพยากร กระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ก่อตัวเริ่มจากการสร้างผู้นำ ตามธรรมชาติ และการเชื่อมประสาน พัฒนาศักยภาพของเครือข่ายให้ดำรงอยู่โดยร่วมเรียนรู้ กิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

กระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ เป็นการจัดการศึกษาที่สามารถเชื่อมโยงกับ ท้องถิ่นหรือภูมิภาคได้ ข่าวสาร ความรู้ ประสบการณ์มีอยู่ทุกแห่ง เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ถ้าระบบ การศึกษาของรัฐ กับเครือข่ายการเรียนรู้ในแต่ละชุมชนสัมพันธ์กัน และส่งเสริมซึ่งกันและกันได้ กระบวนการจัดการศึกษาจะมีลักษณะยืดหยุ่นมากขึ้น มีความสมดุลและเป็นธรรม และนำไปใช้ ประโยชน์ได้จริง ส่วนกระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้โรงเรียนชุมชนเกิดขึ้นจาก การเชื่อมประสานกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ภายใต้การพัฒนา หลักสูตรท้องถิ่น ใน 3 ลักษณะ ดังนี้

1. ชุมชนที่มีความเข้มแข็งจะเป็นผู้สร้างกระบวนการเครือข่ายที่เข้มแข็งเอง โดยการเข้าไปประสานกับโรงเรียนและถ่ายทอดประสบการณ์สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ภายใต้วัตถุประสงค์ที่ค่อนข้างถาวร เช่น สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด มีกิจกรรมให้ทุนการศึกษาแก่บุตรหลานของสมาชิกและเป็นวิทยากรให้ความรู้เรื่องสหกรณ์แก่โรงเรียนทุก ๆ ปี

2. การเป็นวิทยากรซึ่งกันและกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ลักษณะนี้เป็นการสร้างเครือข่ายแบบหลวม ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์นอกเหนือจากห้องเรียน ซึ่งผู้เรียนจะได้รับความรู้ในลักษณะผิวเผินที่จัดอยู่ในขั้นการรับรู้ไม่ใช่เรียนรู้ และถ้าไม่ได้สานต่อ ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนก็จะหมดสิ้นไป

3. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากการวิเคราะห์ชุมชนของโรงเรียน ลักษณะนี้โรงเรียนเป็นตัวนำในการขับเคลื่อน เชื่อมประสานกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และหากมีกิจกรรมที่เชื่อมโยงให้เครือข่ายมีการเจริญเติบโตถาวรก็จะทำให้โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนอย่างแท้จริง กิจกรรมในกลุ่มสาระต่าง ๆ ในโรงเรียนปัจจุบัน ก็สามารถใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน การวิเคราะห์ชุมชนจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่ชุมชนมีส่วนร่วม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยสรุปเป็นองค์ความรู้ถึงบทบาทของโรงเรียน ที่จะเข้าไปประสานกับชุมชน โดยมีกระบวนการพัฒนาที่เชื่อมโยงกันในทุกเรื่อง ทั้งชุมชน หน่วยงาน และองค์กรต่าง ๆ เพื่อให้การพัฒนาในภาพรวมเกิดประสิทธิภาพ ควรจะเริ่มต้นจาก

1. ระดับนโยบายของโรงเรียน

1.1 โรงเรียนในระดับผู้บริหาร ควรเป็นแกนนำสนับสนุนให้มีการประสานเครือข่ายการพัฒนาชุมชนระหว่างประชาชน องค์กรชุมชน หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ในพื้นที่ เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารอย่างเป็นจริงและเพื่อสร้างสรรค์ให้ท้องถิ่นเป็นชุมชนที่มีศักยภาพ โดยกำหนดให้เป็นรูปธรรมในแผนกลยุทธ์ของโรงเรียน หลักสูตรสถานศึกษา แผนการจัดการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ให้มีส่วนที่มีการวิเคราะห์ชุมชน ก่อนการวางแผนในทุกระดับของโรงเรียน แล้วกำหนดเป็นวิสัยทัศน์ของแต่ละระดับที่ชุมชนมีส่วนร่วม

1.2 สนับสนุนให้มีการวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น บนพื้นฐานของวัฒนธรรมท้องถิ่นและการยอมรับของชุมชน โดยกลุ่มสาระการเรียนรู้เป็นกลไกขับเคลื่อนตามนโยบายของโรงเรียนที่ชัดเจนภายใต้การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน คือโรงเรียนมีอิสระในการกำหนดหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนในโรงเรียน ภายใต้กรอบของมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ

1.3 สนับสนุนให้เกิดการรวมตัวของชุมชน โดยชุมชนเป็นผู้สนับสนุนให้เกิดการรวมตัวในพื้นที่ด้วยศักยภาพของชุมชนเองมากกว่าโรงเรียนเป็นผู้ชี้แนะ นั่นคือโรงเรียนต้องกำหนดนโยบายการสำรวจพื้นที่เป้าหมายให้ชัดเจน และเข้าไปร่วมเสวนาทางวิชาการ โดยการให้บริการทางวิชาการ ในเบื้องต้น หรืออาจเป็นผู้รับบริการ ในกรณีสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด โรงเรียนต้องแสดงบทบาทในการเป็นผู้รับบริการนมสดพาสเจอร์ไรส์ โดยการเชิญชวนให้นักเรียนเห็นคุณค่าของการดื่มนมสด โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลิตภัณฑ์นมสดที่เป็นผลผลิตของท้องถิ่นของตนเอง

1.4 โรงเรียนต้องแสดงศักยภาพของโรงเรียน ให้ชุมชนเห็นถึงนโยบายการพัฒนา ร่วมกับชุมชน ต้องแสดงให้เห็นถึงความจริงใจ และเจตนาอย่างแท้จริงในอันที่จะสร้างเสริมความเจริญอกงามให้แก่นักเรียน และความเจริญก้าวหน้าของชุมชน ต้องประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรู้และเข้าใจด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลการกระทำที่ปรากฏแก่ชุมชน เช่น จัดนิทรรศการผลงานทางวิชาการของโรงเรียน และเชิญชวนชุมชนร่วมแสดงผลงานของชุมชน เพื่อให้นักเรียนบูรณาการไปใช้ในการเรียนรู้ และดำเนินกิจกรรมดังกล่าวให้ต่อเนื่องจนเป็นระบบที่เชื่อมโยงกันเป็นประเพณี

2. ระดับองค์กรในโรงเรียน

2.1 ครู ต้องเป็นนักประสานงานระหว่างสมาชิกในชุมชนกับโรงเรียน ครูต้องเป็นกลไกในการขับเคลื่อนให้เกิดการไหลบ่าของวัฒนธรรมชุมชน และวัฒนธรรมโรงเรียน ให้เป็นวัฒนธรรมเดียวกัน และกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการให้เกิดการต่อเนื่องในความสัมพันธ์ให้เป็นปฏิสัมพันธ์แบบเครือข่าย นั่นคือ ครูต้องพยายามดำเนินกิจกรรมให้ต่อเนื่อง เพื่อให้ความสัมพันธ์กับชุมชนเจริญเติบโตต่อไป

2.2 วิธีสอนโดยการฝึกปฏิบัติ โดยใช้ชุมชนเป็นสถานประกอบการในการฝึกภาคปฏิบัติ โดยการวิเคราะห์ชุมชนก่อนวางแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยการสำรวจแหล่งเรียนรู้ในชุมชนใกล้โรงเรียน แล้วขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนให้เป็นกระบวนการต่อเนื่องเพื่อเชื่อมโยงให้นักเรียนเห็นความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพิ่มศักยภาพในการเรียนรู้ของนักเรียน

3. ระดับนักเรียน โดยการสร้างเครือข่ายนักเรียน ครูที่ปรึกษา พ่อแม่ ผู้ปกครอง แล้วดำเนินกิจกรรมระหว่างกันให้เกิดความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ประชุม จัดแสดงผลงานนักเรียน ผู้ปกครอง กิจกรรมบันเทิง กีฬา งานประเพณีของโรงเรียน เช่น วันกำเนิดโรงเรียน วันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมการแก้ปัญหานักเรียนร่วมกัน กิจกรรมการเลือกตั้งสภานักเรียน กิจกรรมการพัฒนาจิต กิจกรรมหิ้วปิ่นโตไปวัด กิจกรรมนำวัดเข้าสู่โรงเรียน กิจกรรมสัมมนาผู้นำนักเรียน กิจกรรมสัมมนาเครือข่ายผู้ปกครองนักเรียน กิจกรรมกีฬาต้านภัยเอดส์ เป็นต้น หากกิจกรรมเหล่านี้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนกับชุมชนก็สามารถผนึกกำลังสร้างเครือข่ายกับชุมชนโดยผ่านทางนักเรียน